

ЁШЛАР МАЪНАВИЯТИДА ОИЛаниНГ ЎРНИ

Бахтигул Мамадаминова

“Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти”
миллий тадқиқот университети доценти

Аннотация: Юртимизда ҳуқуқий демократик жамият барпо этиши борасида ибратли ишлар амалга оширилмоқда. Бу эса мамлакатимизда инсон ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиши Ўзбекистоннинг халқаро ҳамжамиятдаги обрў-эътибори тобора мустаҳкамланишида муҳим аҳамият касб этмоқда. Асосий қонунимизда халқимизнинг миллий ва маданий анъаналари, барча ижтимоий гуруҳлар ва қатламларнинг ҳамда муқаддас ҳисобланган оиланинг манфаатларига мос келадиган ҳақиқий демократик принципларни қарор топтириши белгилаб қўйилган.

Оила - жамият пойдевори. Мустаҳкам пойдевор эса жамиятнинг барқарорлиги, осойишталиги, давлатнинг келажаги демакдир. Оламда барча нарса жуфт-жуфт бўлиб яратилган. Жуфт бўлиб яшаш табиат қонуни, тақозоси. Лекин оила бўлиб яшаш барча маҳлуқотлар орасида фақат одам наслига хосдир. Оила – бу эркак билан аёлнинг ўзаро розилиги асосида қонуний равишда никоҳдан ўтиб, турмуш ҳаётини бирга қуришлари ила ташкил бўлади ва жамиятимиз келажаги бўлган қобил фарзандларни тарбиялайдиган, уларнинг ўсиб-улғайишига асосий замин бўлиб хизмат қиладиган маконга айланади. Инсонларнинг саодатли, бахтли бўлиши ҳам оилага, оиладаги тарбия боғлиқ.

Оила жамиятнинг биринчи ва бирламчи бўғини, заррачаси. Жамият ана шу кичик зарралардан ташкил топади. Эр ва хотин – икки тирик вужуднинг, икки оламнинг ўзаро иттифоқидан пайдо бўлган учинчи бир олам – бу оила. Агар оила тинч-тотув, аҳил бўлса, олам тинч ва обод. Оила покликка ва софликка, икки томонлама муҳаббатга, садоқат ва вафодорликка асосланиши керак. Бу фарзандлар тарбияси учун муҳим омил ҳисобланади.

Шахс маънавияти, унинг дунёқараши, эътиқодига кўникмалар мажмуи асосан оилада шаклланади. Шу маънода, оила – ҳақиқий маънавият ўчоғи ва кўрғони, мафкуравий тарбия омили ва муҳитидир. Бинобарин, миллий ғоямиз, мафкурамизга хос юксак туйғулар илк бор оила муҳитида сингади. Бу жараён боболар ўғити, ота ибрати, она меҳри орқали амалга оширилади.

Оила, унинг асрлар мобайнида сақланиб келадиган муқаддас анъаналари орқали ёшларда Ватанга муҳаббат, иймон-эътиқод, масъулият, ватанпарварлик, инсонпарварлик, илмга иштиёқ, меҳнатсеварлик кўникмалари шаклланади.

Шундай қилиб, оила – жамиятнинг асосий бўғини. Оилада сингдирилган тарбия, Ватан, эл-юрт, мустақиллик, озодлик ҳақида берилган тушунча, тасаввур боланинг мурғак қалбида бир умр муҳрланиб қолади. Оила мустаҳкам, тинч, фаровон, соғлом бўлсагина, жамиятда барқарорлик вужудга келади. Биринчи Президент И.А.Каримов таъкидлаганидек, “Оиланинг жамиятдаги ўрни, тарбиявий-ахлоқий аҳамияти, кадр-қимматини англаб етмасдан, оилага миллат манфаати нуктаи назаридан ёндошмасдан

туриб, халқчил мафкура ярата олмаймиз”¹. Яъни маънавий соҳадаги вазифаларимизни муваффақиятли амалга оширолмаймиз.

Шунинг учун ҳам мамлакатимизда оилани мустаҳкамлашга алоҳида эътибор берилмоқда. Жумладан, Асосий қонуниимизнинг “Оила” деб аталган 14-бобида қуйидаги қоидаларни ўқишимиз мумкин:

“63-модда. Оила жамиятнинг асосий бўғинидир ҳамда жамият ва давлат муҳофазасида бўлиш ҳуқуқига эга... 64-модда. Ота-оналар ўз фарзандларини вояга етгунларига қадар боқиш ва тарбиялашга мажбурдирлар... 65-модда. Оналик ва болалик давлат томонидан муҳофаза қилинади”² ва бошқалар.

Мустақил Ўзбекистон Республикасининг Асосий қонуни – Конституцияда фарзандларнинг жамият, оила, ота-оналари олдидаги инсоний бурчлари ва масъулиятлари нималардан иборатлиги миллий қадриятларимиздаги асосий ғоя ва қоидаларга асосланиб белгилаб берилган. Унинг 66-моддасида қайд қилинишича, вояга етган, меҳнатга лаёқатли фарзандлар ўз ота-оналари ҳақида ғамхўрлик қилишга мажбурдирлар³.

Демак, ҳар бир фарзанднинг ўз ота-онасини эъзозлаши фарзандлик бурчи ва жамият олдидаги масъулияти саналади. Ота-онани эъзозлашнинг қуйидаги шарқона талабларига ҳаммамиз амал қилишимиз ҳам фарз, ҳам қарз, фарзандлик бурчимиздир. Ота-онага таом бериш, озода қилиб кийинтириб қўйиш, касал бўлганида шифокорга кўрсатиш, керакли дори-дармонларни келтириб бериш, доимо ҳол-аҳвол, сихат-саломатликларини сўраб туриш, ота-она олдида “ух” тортмаслик, гердаймаслик лозим бўлади. Ота-она норози бўлган ишни қилмаслик, ароқ ичма, гиёҳвандлик қилма, ёмонга қўшилма, деса уни қилмаслик ва қўшилмаслик керак бўлади. Кўчада юрганда отадан олдин юрмаслик, отадан аввал овқатга, дастурхонга қўл узатмаслик, отадан аввал ўтирмаслик, отадан кўра пойгакда ўтириш, отани олдида оёқни узатиб ёнбошлаб олиш бизнинг ахлоқ-одобимизга кирмайди. Ота-она чақирганида лаббай деб жавоб қайтариш, нима иш қилаётган бўлса, ҳеч иккиланмасдан дарров уларга жавоб бериш фарзандлик бурчи ҳисобланади. Шунда ота-она ўз фарзандидан рози бўлади. Ота-онанинг розилигини олган фарзанд барака топади, иши ўнгидан келади, олдида қўйган мақсадига эришади. “Ота рози – худо рози” деган ҳикматда гап кўп. Ота-онаси норизо бўлган фарзанд кечгача югурса ҳам, ишининг баракаси бўлмайди, бири иккига айланмайди. Турмушга чиқиш, уйланишда ота-онанинг розилиги ва оқ фотиҳасини олишда ҳикмат кўп. Юқоридагиларнинг ҳаммаси биз учун бир ховуч олтин, хазина. Келгуси ҳаётимиз учун пойдевор қўйиш демакдир. Бу дунё қайтар дунё, нима эксанг, шуни ўрасан. Сиз ота-онангизга нима қилган бўлсангиз, у сизга фарзандларингиздан қайтади. Бу ҳам табиат қонуни бўлса, не ажаб!

Юқорида фарзанднинг ота-она олдидаги бурчи ҳақида фикр юритдик. Ота-онанинг ҳам фарзанд олдидаги бурчи ниҳоятда катта ва масъулиятлидир. Фарзандларнинг келажакда қандай маънавият эгаси бўлиши кўп жиҳатдан ота-она, у берган тарбияга боғлиқ. Ҳар бир ота-она фарзанд олдида ўз оталик, оналик бурчини тўлиқ ҳис этиши, унга жавобгарлигини маънан англаб етиши керак.

Собиқ шўролар даврида узок вақт миллий ва маънавий тарбия четга суриб қўйилди. Оқибатда болалар тарбиясида ота-она масъулияти пасайиб кетганлиги ҳеч кимга сир эмас.

¹ Каримов И.А. Миллий истиклол мафқураси – халқ эътиқоди ва буюк келажакка ишончдир. – Т.: “Ўзбекистон”, 2006. – Б. 23.

² Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Т.: “Ўзбекистон”, 2012. – Б. 12-13.

³ Ўша жойда –Б.13.

Ваҳоланки, бола, ўсиб келаётган ёш авлод тарбиясида ота-она берадиган тарбия жуда муҳим ўрин тутади. Фарзанд тарбияси куйидаги босқичларда амалга оширилишини ҳар бир ота-она яхши билиши фойдадан ҳоли бўлмайди. **Биринчиси** – насл тарбияси, яъни бола тарбияси – бола туғилмасидан уч-тўрт йил олдин бошланиши керак. Яъни бўлғуси она ва отанинг соғлиғи, фарзанд тарбиялашга масъуллигини ҳисобга олиш лозим бўлади. Бу бола, фарзанд кўришни истаган ота-онанинг бўлажак фарзандлари тақдирига масъулият билан қараб, ўзларининг саломатликларини яхшилашларини назарда тутади. **Иккинчи босқич** – ҳомиладорлик давридаги парвариш. Бу масала ўта муҳим, ўта аҳамиятли бўлиб, бизда бу энг қолоқ соҳа бўлиб келмоқда. Ривожланган мамлакатларда ҳомиладорлик даври туғилажак инсон тақдирининг 60 фоизини белгилаши кўзда тутилади. Бу даврдаги чора-тадбирлар аксарият ота-оналар томонидан амалга оширилади. **Учинчи босқич** бола туғилганидан то 6-7 ёшгача бўлган давр. Шу даврга келиб бола маънавиятининг асосий куртаклари шаклланиб бўлади. Сўнг ана шу маънавий куртакларни парваришлаш ва янада ривожлантириш даври бошланади. Демак, бола тарбияси ҳар бир ота-она ва жамиятнинг муқаддас вазифаси ва уни доно халқимиз айтганидек, у ҳали туғилмасидан ота-она, оила аъзолари ва жамият ҳамжиҳатлигида бошлашимиз лозим бўлади.

Маънавий баркамоллик, балки, бешикдаги алланинг мазмунидан, болани кийинтиришу уни ҳалол луқма билан боқишдан бошланиши мумкин. Ҳазрати Баҳоваддин Нақшбанд айтганларидек, инсондаги яхши феъллар, аъмоллар ҳалол луқмадандир. Демак, ота-она фарзандини ҳалол луқма билан боқса, у фарзанд маънан пок ва ҳалол бўлиб вояга етади. Ҳаёт учун ер, сув, ҳаво, қуёш нури қанчалик зарур бўлса, баркамол авлодни тарбиялаш ҳам шу қадар муҳимдир. Соғлом маънавият ва меҳр-эътибор уйғунлиги ўсиб келаётган ёш авлоднинг баркамоллиги учун ўта зарурдир. Президент Ш.Мирзиёев таъкидлаганидек, “Биз учун муқаддас бўлган оила асосларини янада мустаҳкамлаш, хонадонларда тинчлик-хотиржамлик, аҳиллик ва ўзаро ҳурмат муҳитини яратиш, маънавий-маърифий ишларни аниқ мазмун билан тўлдиришдан иборат бўлмоғи зарур.”

Мустақил Республикамизда Оила муносабатларига алоҳида аҳамият берилаётганлигини Олий Мажлиснинг биринчи чақириқ ўн биринчи сессиясида “Оила кодекси” ҳақидаги қонуннинг қабул қилинишида ҳам кўришимиз мумкин. Давлатимизнинг оиланинг ролини оширишга қаратилган сиёсати албатта фарзандларимизнинг маънавиятини юксалтиришда катта аҳамиятга эга бўлади.